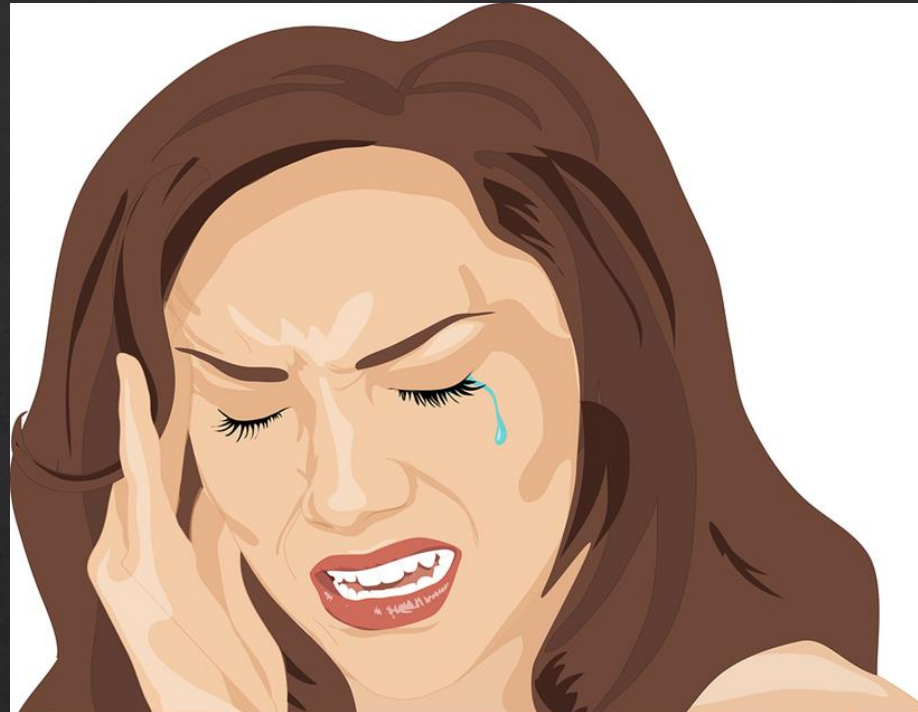

Lykttändare

Gråterska

Fönsterknackare

78 yrken som dog ut

Teknik, seder, modernitet, etik, några områden som bidrog till att många yrken blev föråldrade

Källa: Wikipedia, Pixabay

Sumprunkare

en person som
syresätter fisksumpar
genom att skaka dem.
(Sumpen)

Stadsvakt

var under medeltiden en person som höll utkik efter tjuvar och bränder i städerna.

Lykttändare

kallades den som hade uppgift att som tända och släckta gatubelysningen

Valackare

var en person vars yrke är, att kastrera hästar.

Lumpsamlare

kallades de pappersbruksanställda som samlad in den textillump som var råvaran vid pappersframställning före trämassans införande vid mitten av 1800-talet.

Byvaktare

I 1700- och 1800-talens bysamhällen var byvaktarens uppgift att hålla reda på eventuella konflikter i byn, se till att lösdrivare inte belastade gemensamma resurser ohämmat samt att ordna brandvakt.

Kalaskokerska

**hade som huvud- eller
bisysselsättning att laga
mat till större kalas. Ett
inte helt ovanligt
kvinnoyrke fram till senare
delen av 1900-talet.**

Amma

**en kvinna som ammar andras
spädbarn. Förr i tiden
anställde de högre klasserna
ammor**

Bönhas

en person som utövade ett hantverk utan att vara medlem av hantverkets skrå. "Bönhaseri" var intrång i skrånas privilegier och bestraffades med böter. När skråsystemet upphävdes 1846 försvann givetvis bönhasarna. Uttrycket används dock ännu idag om hantverkare utan utbildning.

Lasarettsläkare

Vid 1800-talets slut fanns ofta endast en läkare vid varje sjukhus. Eventuellt kunde en assistentläkare finnas. Lasarettsläkaren utnämndes av Medicinalstyrelsen (nuvarande Socialstyrelsen) och fick inte ha annan tjänst utan tillstånd. I lasarettsdirektionen tjänstgjorde lasarettsläkaren som föredragande. Han deltog i diskussioner, men fick inte delta i besluten. Efterhand anställdes sjukhusen flera lasarettsläkare, i första hand som ansvarig för den kirurgiska och invärtesmedicinska verksamheten. Lasarettsläkaren motsvaras idag närmast av rollen som klinikchef.

Separationsvakt

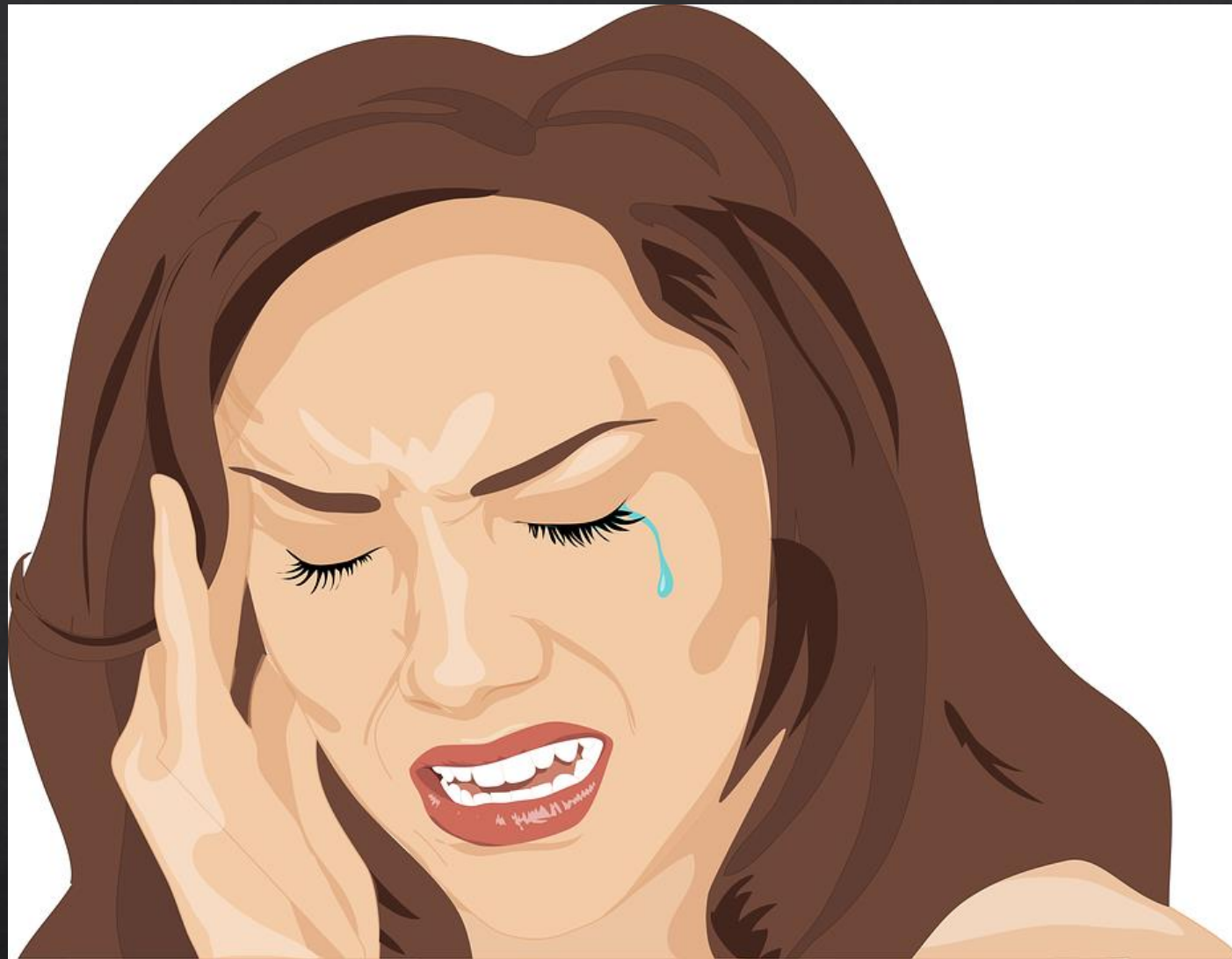

inrättades 1761 och ingick i en vaktstyrka som bestod av dem som inte var önskvärda som stadsvakter och som hade till uppgift att arrestera lösdrivare, tiggare och prostituerade och transportera fångar. "Paltarna" vaktade också de tukthusfångar som ingick i stadens renhållningsmanskap. De stod under befäl av en korpral och hade gråa eller blåa uniformer. Utrustningen bestod av en värja, en käpp och en repstump för att kunna bakbinda den som trilskades.

Iskarl

**en person som levererade is till hushåll,
framför allt till isskåp.**

Gråterska

en kvinna som anställdes för att gråta på begravningar.

Biografpianist

den person som ackompanjerade stumfilm med piano. Denne var oftast placerad nedanför filmduken och underströk filmens händelser med improviserade eller inlärd passager.

Häradsmålare

en målare som hade landshövdingeämbetets tillstånd att utöva målaryrket inom ett härad.

Likbjudare

en gammal beteckning på person som inbjuder gäster till begravning. Senare har ordet använts för att beteckna en person med högtidlig och dyster uppsyn.

Fönster-
knackare

Fönsterknackare

**En väckningstjänst,
en man gick runt och,
knackade på fönstren för,
att väcka folk**

Blockmakare

Blockmakare var en person som yrkesmässigt tillverkade hissblock och svarvade trissor av trä. Hissblock användes tillsammans med taljor vid upp- och nerhissande av tunga föremål. På segelfartygens tid var det ett viktigt hantverk – flottan hade egna anställda blockmakare.

Borstbindare

Borstbindare är en person som binder borstar eller kvastar. I Sverige var borstbinderi länge en vanlig sysselsättning för synskadade och blinda.

COPENHAGEN.

A Criminal led about in a Spanish Mantle.

Brandvakt

Brandvakt var ett yrke i större städer som inneburit olika arbetsuppgifter, men som ofta innebar att nattetid hålla ordning och sköta brandbevakningen.] Begreppen brandvakt, nattvakt och stadsvakt har ibland använts synonymt men också haft olika betydelser i olika städer och under olika tider. Utöver vakthållning kunde brandvakten i vissa städer, och under vissa perioder även reglera gatubelysning, ha hand om stadens nycklar, meddela tid och vädervariationer. Brandvakten var vanligen beväpnade med exemplvis knölpåk eller någon form av pik, och hade visselpipa eller något annat redskap för att kunna larma om det behövdes.

Brevmålare

Brevmålare är en äldre benämning på personer som yrkesmässigt sysslade med att framställa smärre handskrifter, avskrifter, brev, gratulationstexter och liknande, ofta dekorerade på olika sätt.

Sedan boktryckarkonten blivit vanligare förekom även Brevtryckare, som utförde liknande texter i tryck.

Bygdefotograf

Bygdefotograf var en fotograf på landsbygden under första delen av 1900-talet.

För det mesta hade en bygdefotograf ett annat yrke vid sidan av fotograferandet. Bygdefotograferna cyklade ofta runt på landsbygden för att söka motiv och människor som kunde tänkas vilja beställa en bild. Dessa fotografer hade i regel ingen ateljé och framkallade sina bilder i primitiva mörkrum. Kunskapen att ta bilder, framkalla och kopiera kunde man läsa sig till i handböcker eller genom korrespondensinstitut.

Bödel

var en av samhället anställd person, utsedd att verkställa dödsstraff, prygel och andra kroppsstraff. De flesta länder har haft eller har personer med sådana uppgifter.

Censor

en yrkestitel på en
som har till uppgift
att upprätthålla ett
lands censur.

Dragare

var ett historiskt yrke. Ordet härstammar från tyskans "Träger" som betyder bärare. Dragarna var specialiserade; det fanns bland annat koppardragare, säckedragare, vågdragare, vinddragare, järndragare och hamndragare.

Ebenist

Ebenist, från franskans *ébéniste*, är en sorts finsnickare. De kunde till exempel tillverka schatull. På slutet av 1700-talet hade ebenisterna en egen förening i Stockholm, Stockholms ebenistsocietet, eftersom de inte fick vara med i snickarnas skrå.

Enrolleringskarl

var en kustbo;
ofta sjöman eller
fiskare, som var
värvad för att vid
behov kunna
inkallas till flottan.

Fabrikssysstrar

Fabrikssysstrar var en yrkeskategori inom kvinnodominerade industrier omkring år 1900. Fabrikssysstrarna hjälpte de anställda kvinnorna med pensionskassor och sjukkassor samt organiserade barnomsorg ("barnkrubba" och barnkoloni), fritidssysselsättningar, kvällskurser (till exempel sömnad och främmande språk), sångkörer, gemensamma resor, vilohem och arbetade med trivsel på arbetsplatsen.

Folkskoleinspektör

Folkskoleinspektör var en befattning inom svenska skolväsendet från 1861 till 1958 som hade att följa upp och rapportera hur folkskolorna fungerade.

Forsia

Forsia, Forsea (egentligen "försyn", till exempel gudz forsea, Guds försyn) var i Sverige under 1500-talet en benämning på hushållerska, i synnerhet en katolsk prästs hushållerska eller frilla (älskarinna). För rättigheten att hålla sig en forsia brukade prästen erlægga en viss avgift till biskopen. En son till en präst och en forsia fick ofta tillstånd att, utan hinder av sin oäkta börd, inträda i sin faders stånd. I fall forsian överlevde prästen anslog socknen ibland en pension åt henne.

Fältskär

Fältskär är en mycket gammal yrkestitel för en hantverksmässigt utbildad kirurg. Under medeltiden började barberare, vid sidan av sin egentliga verksamhet, även utöva kirurgi och denna verksamhet fick snart ordnade former med bildandet av egna skrån och formell utbildning. Det började i södra Europa, men redan omkring 1500 fanns i Norden etablerade skrån med de vanliga graderna lärling, gesäll och mästare för vilka formella prov avlades.

Färgare

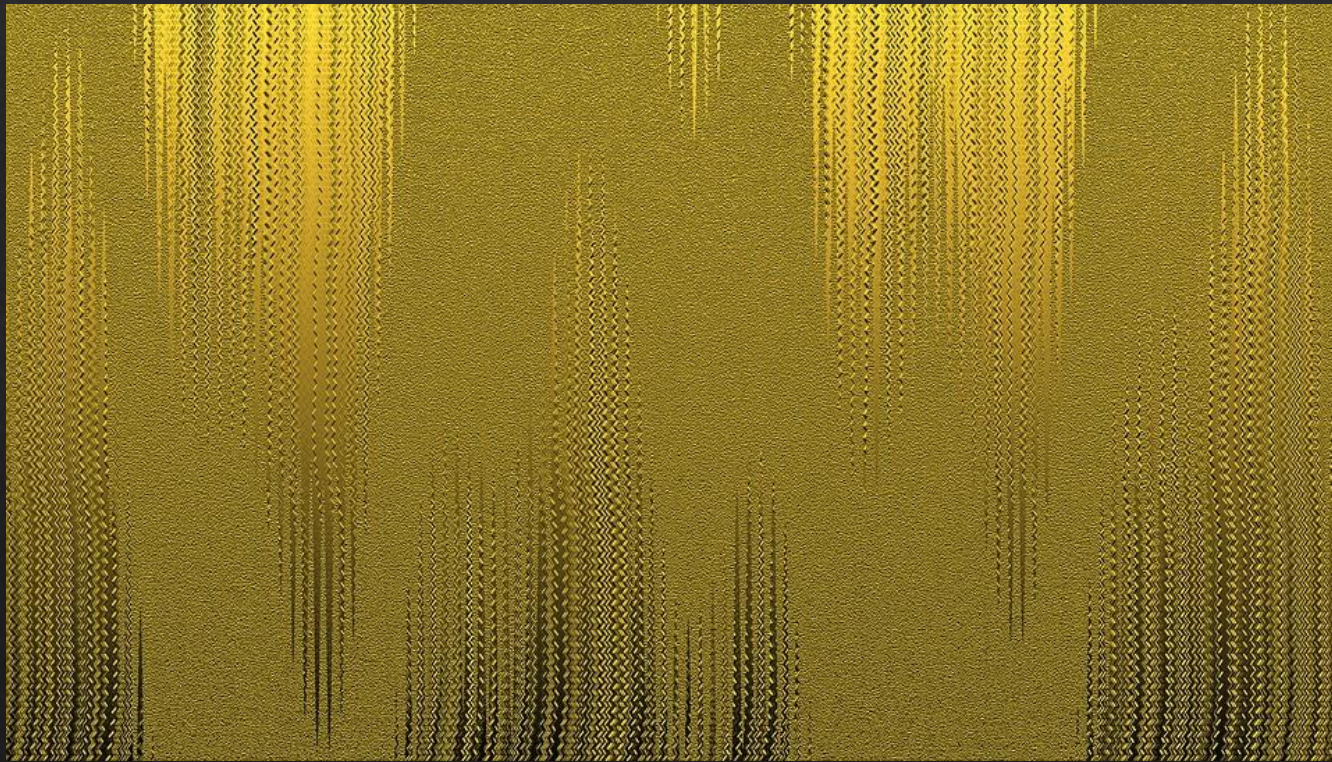
En färgare är en hantverkare som arbetar med att färga tyger och andra textila material. Färgare hade egna gillen i många medeltida städer.

Gruv piga

En gruv piga var före 1900-talet en gruvarbetare av kvinnligt kön. Gruvpigorna omnämns första gången i slutet av 1600-talet vid gruvan i Nora. De var ofta gifta med de manliga gruvarbetarna, och det tycks ha varit vanligt att gruvarbetarhustrurna deltog i makens arbete. Det fanns dock även ogifta gruvpigor. Gruvpigornas arbetade främst med borrhningar, med att krossa järnmalmen och transportera bort den. I början av 1800-talet var gruvpigorna ofta fler än de manliga arbetarna. På 1850-talet hade de dock snabbt minskat i antal. År 1900 blev det förbjudet att anställa kvinnor i gruvor.

Gulddragare

Gulddragarna var ett eget skrå som sysslade med att dra ut rent guld till tråd som kunde användas av framför allt snörmakare vid framställning av gage, ligatur, ägiljetter, galoner och liknande. Detta gjorde man genom att dra det utsmidda guldets genom successivt mindre hål tills tråden blev tunn nog. Gulddragarna var under frihetstiden inblandade i en långvarig och uppmärksam tvist med snörmakarskrået om rätten att sälja framför allt guldgaloner.

Gycklare

En gycklare
(eller narr, lekare) var
under medeltiden en
kringvandrande spelman
och underhållare.

Halva (lärling)

är ett efterled i en yrkesbeteckning inom skråyrkena. Det syftar på en lärling, ännu inte fullärd hantverkare, till exempel smedlärling, "halv smed".

Det kunde även användas som skällsord för en dålig hantverkare.

Hammarsmed

Hammarsmed var en yrkesbeteckning på de smeder som arbetade vid stångjärnshammare. Hammersmedens uppgift var att med hjälp av den vattendrivna hammaren bearbeta tackjärnet, så att innehållet av kol och andra slaggprodukter minskade. Därvid uppstod ett smidbart järn, s.k. stångjärn. Utbildning och yrkesutövning var reglerade i hammersmedsordninga

Hattstofferare

är en äldre benämning på en yrkesman som utformar damhattar, exempelvis med band och dekorationer. Mot mitten av 1800-talet ersattes ordet av modist, som därtills syftat på den som handlade med modetillbehör och fabricerade modeartiklar

Ebba Sparre

Hovfröken

Hovfröken, före 1719 kallad hovjungfru, var förr en yrkesbeteckning för en anställd vid de Kungliga Hovstaterna. En hovfröken var en hovdam hos en kvinnlig medlem av ett furstehus. Hon skulle vara en ogift adlig kvinna. En hovfröken hade formellt överstes rang och skulle också behandlas i enlighet med denna status i offentliga sammanhang.

Husmoder (befattningshavare)

Husmoder var en yrkesbeteckning för en befattningshavare för Stora Barnhuset i Stockholm. Hon hade ansvaret för hushållets skötsel på institutionen. Hon delade även posten som föreståndare för hemmet och var den högsta kvinnliga befälhavaren på hemmet. Samma position vid de övriga offentliga institutionerna i Sverige under samma tid motsvarades av Matmodern.

Härold

var ursprungligen en funktionär vid tornerspel, ansvarig för att registrera och övervaka deltagarnas vapensköldar (därav "heraldik"). Härolden bar sin furstes vapen på sin häroldskåpa och ansvarade för den heraldiska undervisningen vid hans hov.

Gladiator

var en slagskämpe under antikens Rom, som i underhållningssyfte tvingades kämpa inför publik mot andra gladiatorer eller vilda djur på liv och död.

Klockare

var ett kyrkligt ämbete, som ursprungligen – under medeltiden – medförde uppgiften att vårda kyrkan och dess inventarier samt ombesörja klockringningen.

Kammarfru

Kammarfru var förr den förnämsta kvinnliga tjänaren hos en kunglig eller annan högt uppsatt kvinna. Hon var anställd för att biträda med hushållssysslor, toalettbestyr, vård av garderob med mera. Vid hovet var hon i rang närmast efter hovdamerna och före kammarpigorna. En kammarfru hade till titeln en gift kvinnas status, men kunde i praktiken vara ogift. Hon hade ungefär samma ställning hos en kunglig kvinna som en kammarjungfru.

Hedvig Eleonora Stenbock

Kammarfröken

Kammarfröken var förr en yrkesbeteckning för en anställd vid de Kungliga Hovstaterna.

En kammarfröken var en hovdam hos en kvinnlig medlem av ett furstehus. Hon skulle vara en ogift adlig kvinna. En kammarfröken hade högre rang än en hovfröken och hade ofta varit hovfröken innan hon blev kammarfröken.

Kloka gummor och gubbar

även kallade de kloka eller viskarlar, är en gammal benämning på människor i det gamla bya- och bondesamhället som ansågs kunna bota sjukdomar.

WESTERGÖTHLAND.

Knalle

Knallen var ursprungligen en gårdfarihandlare från Sjuhäradsbygden i Västergötland. I nutidens språkbruk avses med knalle en försäljare, oavsett härkomst, som säljer sina varor på årligen återkommande marknader som inte hålls vid hemorten

Kryddkrämare

Kryddkrämare eller kryddkramhandlare är en äldre yrkestitel på specerihandlare betecknande en person som handlade i kryddor och ägde rätt att sälja torrvaror som exempelvis kaffe, mjöl, socker, salt och andra varor som porslin och tidningar.

Krämare

Ordet kommer ursprungligen från det grekiska ordet för pengar, *chrēma*. Under 1700-talet kallades de borgare i svenska småstäder som reste runt på marknader ofta för krämare eller kramhandlare. Ordet är nedsättande och då med hänvisning till att en krämare inte utför något produktivt.

Kusk

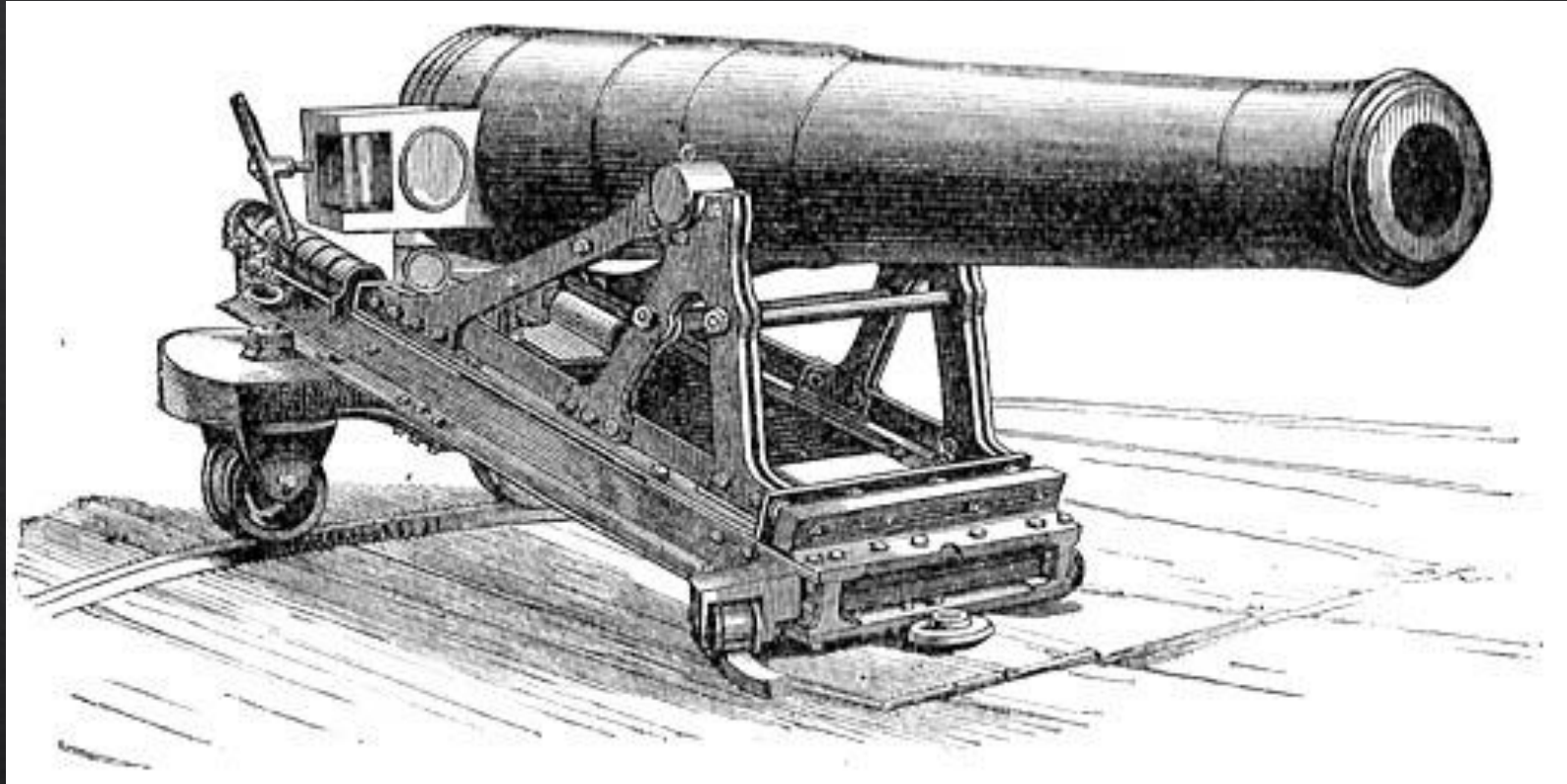
är den person som kör med häst och vagn (vintertid ibland släde). Förr i världen fanns många yrkeskuskar, både privatanställda i välbärgade familjer och de som körde droska. Travkuskar deltar i travtävlingar.

Luntmakare

hantverkare som tillverkade luntor. Luntor är snören som impregnerats så att de brinner långsammare, de användes förr vid avfyrningar av eldvapen av typen luntlås.

Lådmakare

Lådmakare eller lavettmakare kallades förr de snickare som tillverkade lavetter (underreden för kanoner), och som arbetade som hantverkare åt artilleriet. Beteckningen användes bland annat under karolinertiden

Lärmoder

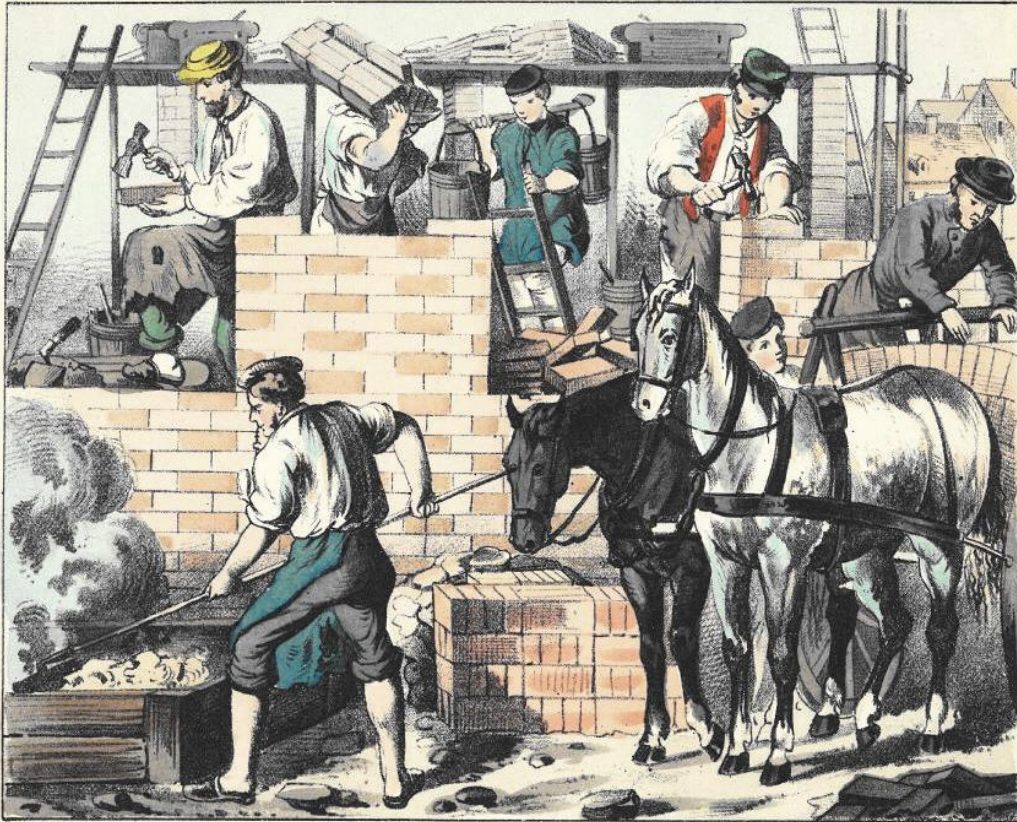
var en yrkesbeteckning för en befattningshavare för Stora Barnhuset i Stockholm. Hon hade ansvaret för flickorna på hemmet, medan praeceptorn hade ansvaret för pojkarna.

Munskänk

var i äldre tider en person som hade tillsyn över dryckesvarorna, avsmakade dem och "skänkte i" (hällde i) åt gästerna. Munskänken var en förtroendepost vid de kungliga hoven och i furstars och stormäns hushåll. På grund av den ständiga fruktan för konspirationer och intriger måste en munskänk vara helt pålitlig. Han var ansvarig för att skydda sin herre från att bli förgiftad och ibland var han tvungen att dricka av den (kredensa[förtydliga]) innan den serverades.

Mursmäcka

Le maçon.

Der Maurer.

The mason.

är en äldre benämning på en murarhantlangerska, en kvinnlig byggnadsarbetare vars arbetsuppgift var att bära murbruk till murarna på en byggarbetsplats.

Myntmästare

är föreståndare för en myntverkstad. Normalt brukar titeln förbehållas sådana som ansvarar för myntens rätta vikt och halt, och först från slutet av 1200-talet och början av 1300-talet dyker de första svenska myntmästarna i egentlig mening upp. År 1876 började ämbetet kallas myntdirektör.

Månglare

småhandlare, var ett historiskt yrke. Kvinnliga månglare kallades allmänt för månglerskor. En månglare var en person som med tillstånd från stadens myndigheter bedrev handel utan medlemskap i stadens burskap eller skråväsen. Månglare bedrev torghandel och kategoriserades som småhandlare inom detaljhandeln. Detta yrke upphävdes i Sverige genom näringsfrihetslagen 1864.

Mänsklig räknare

var tidigare ett förekommande yrke. Ordet användes från 1600-talet i varierande betydelse om alla som yrkesmässigt skötte räkning eller beräkningar

Nålmakare

tillverkade sy- och knappnålar av metalltråd (oftast stål- eller järntråd). De tillverkade även hårnålar, strumpstickor och virknålar.

Page (yrke)

är en yngre manlig tjänare
vid ett furstligt eller adligt
hov och numera även vid
vissa parlament.

Perukmakare

var tidigare frisörer som tillverkade peruker – en tillverkning som tog fart under 1600-talet. Det fanns även ett skrå för perukmakare: perukmakareämbetet. I dess bestämmelser stod det under 1700-talet att gesäller inte fick handla med hår eller bearbeta hår utan en mästares vetskap. Den som bröt mot denna bestämmelse bestraffades med böter.

Portvakt

En portvakt hade förr i tiden som huvudsaklig uppgift att elda i värmepannan, eller pannorna. Många fastigheter hade flera. Städerna saknade fjärrvärme och de fastigheter som hade centralvärme var beroende av sin egen värmepanna. Eldningen innebar ett stort arbete.

Profoss

är en historisk benämning inom polisväsendet. Ibland synonym för bödel och gevaldiger. Profoss kunde även vara en äldre militär befattning, lägst rankade underofficeren med eget boställe, motsvarande dagens militärpolis.

Pulvermakare

Pulvermakare eller krutmakare kallades den yrkesman som hade till uppgift att framställa svartkrut för krigsmakten. Krutet tillverkades av salpeter, kol och svavel, som skulle blandas i noga avvägda mängder. För att minska explosionsrisken måste ingredienserna fuktas. Brännvin fungerade bäst – vatten gjorde att de klibbades fast vid morteln och mortelstöten.

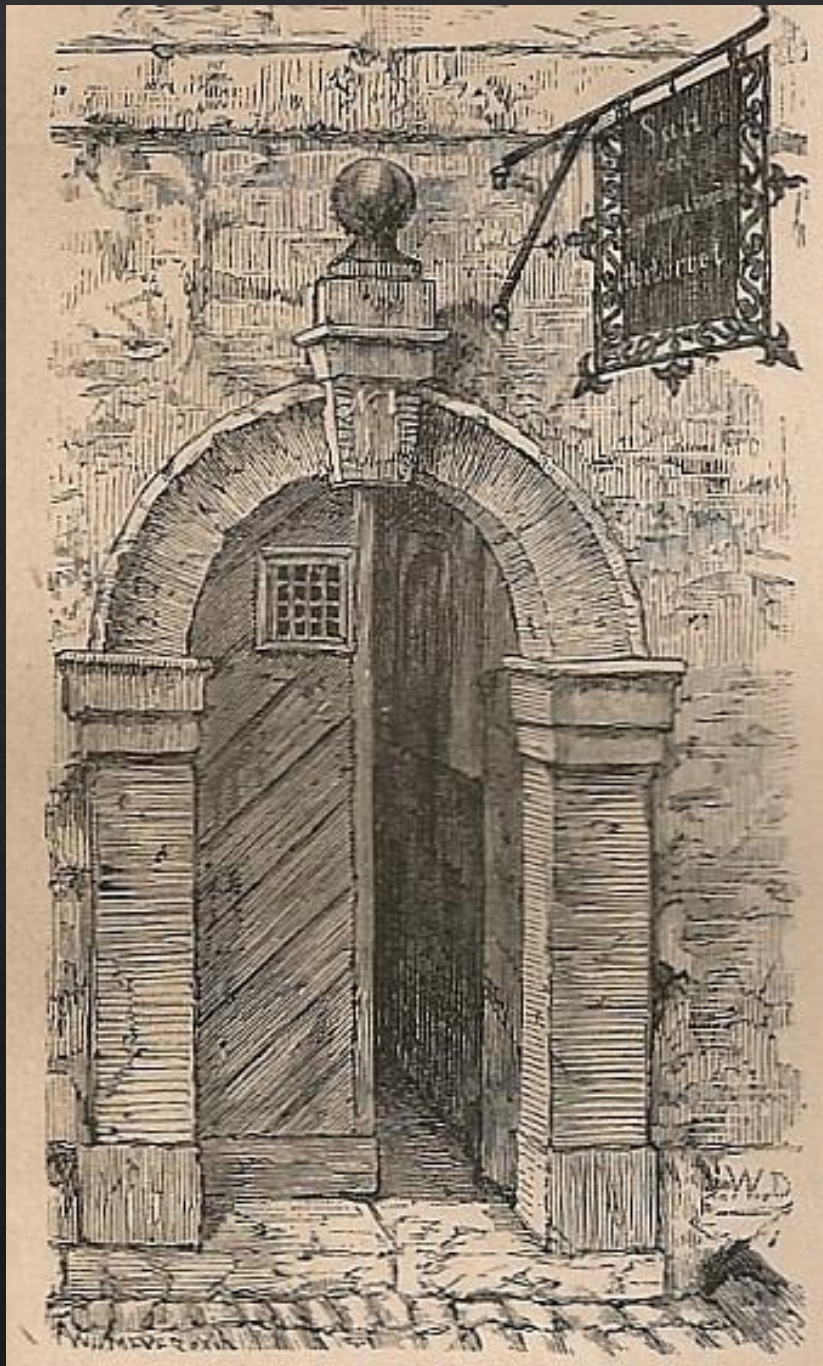
Regementsskrivare

var en civilmilitär tjänsteman som handhade viktigare ekonomiska göromål, framförallt i samband med indelningsverket. Regementsskrivartjänsterna indrogs omkring 1880.

Roddarmadam

kallades de kvinnor som skötte färjetrafik, det vill säga att i småbåtar transportera människor och gods över vatten mot betalning. Dessa rodderskor är kända från 1400-talet, och utgjorde ett helt nytt kollektiv inom färjedrivarnas skrå som i Sverige uppkom under 1600-talet. I Stockholm utgjorde de en yrkesgrupp fram till mitten av 1800-talet.

Saltmätare

var förr av städernas styrelser anställda edsvurna tjänstemän som hade till uppgift att reglera salthandeln och uppbära avgifter för denna.

Sandplantör

Sandplantör eller Flygsandsplantör som det också kallades var ett lokalt yrke på 1800-talet på svenska västkusten och på kusterna runt Danmark. Sandplantörens jobb gick gick ut på att förhindra sandförflyttningar genom att plantera olika växter i sanden vid kusterna

Skrivare (yrke)

var under antiken ett yrke som omfattade skrivning, särskilt i samhällen med bristfällig läskunnighet. Skrivare ägnade sig framför allt åt bokföring och registrering. I medeltidens Europa togs skrivning till stor del över av munkar.

Sockerbagare

är ett hantverksyrke som numera har förlorat sin avgränsade funktion. Under skråtiden förekom ett flertal olika bagaryrken och man tvingades därför att utarbeta noggranna regler för vad de olika kategorierna fick tillverka och sälja. Sockerbagaren tillverkade konfekt, karameller, glass, krokaner samt tårtor och bakelser, men till skillnad mot konditorn som tillverkade samma slags varor hade sockerbagaren ingen servering – från början betydde egentligen titeln konditor att man var hovleverantör. Vid sidan av dessa två yrken fanns även pastej- eller schweizerbagaren som tillverkade pastejer, wienerbröd, tårtor och bakelser, men inte konfekt.

Statare

var förr i Sverige en lantarbetare, som fick en stor del av sin lön (stat) in natura av en husbonde (jordägare). Statare anställdes i regel enligt legostadgan på ettåriga kontrakt. Under den sista veckan i oktober, den så kallade slankveckan, var det möjligt för statare att flytta och söka anställning vid andra gods.

Strandridare

var en titel på en beriden lägre tjänsteman vid tullverkets kustbevakning med uppgift att avpatrullera rikets sjögräns.

Strandridarna fanns från från 1600-talet som del av en verksamhet som kom att utvecklas till Kustbevakningen. De hade till uppgift att bevaka kusten och att bekämpa av smuggling till sjöss. Även ingick att förhindra vrakplundring. De första strandridarna anställdes år 1638 i Kalmar. De hade till uppgift att patrullera en 25 mil lång sträcka utmed Sveriges ostkust. Detta skedde till fots eller häst; under 1900-talet första del och fram till andra världskriget även med cykel. Strandridarna ersattes 1832 av kustuppsyningsmän

Sällskapsdam

En sällskapsdam var anställd som betalt sällskap hos en annan kvinna. Det var vanligt i europeiska högreståndsmiljöer från mitten av 1700-talet. Runt år 1900 började yrkets förutsättningar försvinna, genom en större arbetsmarknad för kvinnor och ståndssamhällets försvinnande.

Sättare

Sättare eller handsättare är den yrkestitel på en person som förr, då metalltyper sattes för hand, satte enskilda blytyper till fulla texter vid ett tryckeri.

Telegrafist

är ursprungligen en person som betjänar en optisk eller trådbunden telegraf av något slag. I samband med radions intåg i början av 1900-talet, övergick beteckningen telegrafist även till att gälla yrkesbeteckningen radiotelegrafist, det senare blev man genom att avlägga godkänt prov för radiotelegrafistcertifikat.

Trubadur

är en sångare,
låtskrivare och
kompositör som oftast
framträder solo med
visor och ballader.

Tunnbindare

är en hantverkare som tillverkar trätunnor och andra laggkärl. Denna typ av kärl var länge väsentliga för både handel och hushåll, då man inte hade andra typer av förvaringsmöjligheter för föremål och livsmedel.

Vågmästare

var en person som förestod en allmän våg och svarade för vägningens riktighet. Ordet är känt sedan 1500-talet. Enligt K. M:ts förordning om Järnvräkeriet 1671 skulle vågmästarna (även kallade vägare eller i Stockholm, övervägare, som där hade undervägare som biträde), tillsättas av Bergskollegium. Vid de mindre orterna fungerade vågmästarna även som järnvräkare, som hade att kontrollera kvaliteten på järnet. Även vid de allmänna stadsvågarna fanns vågmästare. Fram till 1887 skulle en vågmästare vara edsvuren. För att få väga sina varor på stadsvågen fick man betala en vågpenning. Vågmästaren erhöll en del av denna avgift som provision.